

Franciszek Adameczuk

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

ROZWÓJ EUROREGIONU NYSA (ERN) – 20 LAT DOŚWIADCZEŃ

Streszczenie: Celem opracowania jest próba skonstruowania bilansu 20 lat doświadczeń tej inicjatywy w Europie. Euroregionalizacja traktowana jest jako jedna z form pogłębiania integracji europejskiej. Jest to pierwsza tego typu inicjatywa w tej części Europy, rozpoczynającej na początku lat 90. XX wieku przemiany ustrojowe i społeczne. W artykule ukazano najważniejsze dokonania ERN oraz ocenę realizacji celów rozwojowych. Wyznaczono także perspektywy rozwoju ERN w nawiązaniu do sporządzonego bilansu 20 lat jego funkcjonowania w latach 1991–2011.

Słowa kluczowe: euroregion, rozwój, współpraca transgraniczna, priorytet rozwojowy, koncepcja rozwoju.

1. Wstęp

Celem opracowania jest próba skonstruowania bilansu 20 lat doświadczeń tej inicjatywy współpracy struktur komunalnych w Europie. ERN, jak wiadomo, powstał w 1991 roku na obszarze stykowym Polski, Czech i Niemiec, jako pierwsza tego typu inicjatywa w tej części Europy, rozpoczynającej przemiany społeczne i ustrojowe. Autorowi chodzi o ukazanie i ocenę realizacji głównych celów rozwojowych, zarówno sformułowanych na początku jego funkcjonowania, jak i wyznaczanych w kolejnych okresach.

Po raz pierwszy cele rozwojowe – nazywane często priorytetami rozwojowymi – zostały określone w roku 1991 w dokumentach powołujących ERN. Kolejno sformalizowano je i wprowadzono nawet trzystopniową gradację w opracowanej w roku 1993 i 1994 *Koncepcji rozwoju Euroregionu Nysa*. Następnie ciała statutowe ERN uzupełniały je o nowe, dochodziło także do ich reorientacji. W 2004 roku w nowym *Porozumieniu Ramowym* zostały one na nowo sformułowane w związku z przystąpieniem Polski i Czech do UE. Obecnie trwają rozpoczęte w roku 2009 prace nad nowym sformułowaniem celów rozwojowych (priorytetów rozwoju) ERN w związku z obchodami 20-lecia ERN i przygotowaniem nowej *Strategii rozwoju ERN* oraz pracami nad utworzeniem przez Euroregion Neisse-Nisa-Nysa Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej (EUWT)¹.

¹ P. Branda, *Czy Euroregion Neisse-Nisa-Nysa utworzy Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej (EUWT)?*, „Euroregion Nysa. Biuletyn Informacyjny”, Wyd. SGP ERN, Jelenia Góra, grudzień 2009, nr 9/10, s. 2.

2. Wybrane problemy teoretyczne

W literaturze przedmiotu istnieje zasadnicza zgodność, że euroregiony są przejawem i formą współpracy na pograniczach państw europejskich. Pierwsza tego typu struktura powstała w końcu lat 50. XX wieku. Mowa o utworzonym w 1958 roku Euroregionie Euregio na pograniczu niemiecko-holenderskim, od którego wzięły nazwę te inicjatywy. W kolejnych 30 latach w integrującej się Europie powstało kilkadziesiąt różnorodnych form współpracy transgranicznej, w tym euroregionów.

Struktury euroregionalne nie są jednak w swych decyzjach samodzielne, a także, nie mają osobowości prawnej, nie są w stanie np. pozyskiwać środków finansowych na realizację swoich zadań z instytucji europejskich – w tym Unii Europejskiej. Mogą jedynie w tym aktywnie uczestniczyć i wspomagać zgrupowane w poszczególnych strukturach gminy, miasta, powiaty, aby mogły określić cele realizować i tym samym wypełniać cele postawione przed euroregionami².

Zasadne wydaje się więc przypomnienie, czym jest formalnie euroregion. Jest on mianowicie:

- dobrowolną, demokratycznie zorganizowaną, transgraniczną wspólnotą interesów,
- platformą dla różnych procesów transgranicznych,
- miejscem komunikowania się,
- punktem kontaktowym dla wewnętrznych i zewnętrznych partnerów.

Celowe jest sprecyzowanie, czym jest euroregion jako element przestrzeni. Jak wiadomo, euroregion nie jest np. organizacją międzynarodową w rozumieniu prawa międzynarodowego, w sensie prawnym nie ma osobowości prawnej, nie może więc być podmiotem stosunków prawnych itd. Podstawą prawną struktur zrzeszających gminy, miasta, powiaty są ustawy o stowarzyszeniach w danych krajach³. Cele są formułowane przez określone struktury narodowe (stowarzyszenia) w danym kraju (regionie), a następnie są one przedstawiane w ciałach statutowych i uchwalane jako zadania do realizacji⁴. Zadania szczególnie ważne i pilne przybierają nazwę priorytetów rozwojowych. Wyrażają one szczególnie ważne zadania rozwojowe poszczególnych gmin, miast czy powiatów wchodzących do euroregionu.

Cele rozwojowe euroregionu znajdują swoje miejsce w lokalnych i regionalnych strategiach rozwoju. Strategie rozwoju lokalnego i regionalnego, zarówno czeskie, niemieckie, jak i polskie, priorytety rozwojowe zaliczają do zadań podstawowych (głównych) o szczególnym znaczeniu. Z reguły euroregiony posiadają własne

² Z. Brodecki (red.), *Regiony*, Wyd. Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2005, s. 206–324.

³ F. Adamczuk, *Podstawowe problemy rozwoju Euroregionu Nysa*, [w:] *Aktualne problemy gospodarki regionalnej i lokalnej*, red. M. Pawlikowska, Wyd. Katedra Gospodarki Regionalnej, AE Wrocław, Jelenia Góra 1994, s. 102–107.

⁴ I. Pietrzyk, *Polityka regionalna Unii Europejskiej i regiony w państwach członkowskich*, Wyd. Nauk. PWN, Warszawa 2006, s. 20–49.

strategie rozwoju przygotowywane wielostronnie i uwzględniające priorytety rozwojowe każdej ze stron wspólnoty. W tej kwestii jest wiele zagadnień otwartych, np. współpraca intraregionalna⁵.

3. Euroregion Nysa (ERN) – priorytety rozwojowe

Cele i zadania ERN po raz pierwszy zawarte zostały w *Porozumieniu Ramowym* podpisanym 29.02.1992 roku w czeskim Libercu (w tym czasie była to jeszcze Czechosłowacja). Ich struktura i hierarchia zostały wypracowane w trakcie trójstronnych obrad grup tematycznych oraz przedstawicieli ciał statutowych, skonsultowana, a następnie przedłożona do ostatecznej akceptacji. Jest to dokument zawierający wszystkie najważniejsze propozycje stron.

Kolejne *Ramowe porozumienie o współpracy Euroregionu Nysa* podpisano w Jabłońcu (Czechy) 19.03.1994 roku. Rozwija ono niektóre zadania oraz konkretyzuje je w odniesieniu do poszczególnych stron.

Do celów Euroregionu Nysa zaliczono⁶:

1. usuwanie negatywnego oddziaływania granic państwowych,
2. poprawę poziomu życia mieszkańców Euroregionu Nysa,
3. poprawę stanu naturalnych i kulturowych warunków życia,
4. rozwój potencjału gospodarczego w obszarze Euroregionu Nysa.

Oprócz celów wyznaczono także priorytetowe zadania Euroregionu Nysa. Zaliczono do nich:

- Wypracowanie regionalnego planu rozwoju gospodarczego Euroregionu Nysa.
- Zwiększenie przepustowości granic z uwzględnieniem regionalnych i ponadregionalnych powiązań transportowych oraz wymogów ruchu turystycznego.
- Wypracowanie wspólnego programu ekologicznej sanacji obszaru Euroregionu Nysa.
- Stworzenie wspólnego systemu informacyjno-komunikacyjnego łączącego poszczególne części Euroregionu Nysa.

Do zasadniczych obszarów priorytetowych zaliczono:

- ochronę środowiska,
- przejścia graniczne,
- pogłębianie wiedzy historycznej na temat regionu,

⁵ Z. Przybyła, *Problemy realizacji współpracy międzynarodowej na szczeblu lokalnym*, „Gospodarka przestrzenna” nr 7, Wyd. Plan, Jelenia Góra 2004, s. 61–64; oraz A. Sztando, *Polityka intraregionalna – pojęcie, podmioty, cele i instrumenty*, [w:] *Problemy rozwoju regionalnego*, red. R. Brol, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 110, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego, Wrocław 2010, s. 184–195.

⁶ Por. F. Adamczuk, *Reorientacja celów rozwojowych Euroregionu Nysa (ERN) po przystąpieniu Polski i Czech do Unii Europejskiej*, [w:] *Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce*, red. D. Strahl, Prace Naukowe nr 1124, Wydawnictwo Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2006, s. 65–75.

- rozwój statystyki regionalnej,
- rozwój nauki, oświaty i kultury,
- rozwój niektórych sektorów gospodarki regionu – przede wszystkim turystyki.

Stosunkowo szybko jednak okazało się, że istnieje potrzeba opracowania koncepcji rozwoju ERN. Szczególnie naciskała na to strona niemiecka, gotowa ją sfinansować. Koncepcja taka powstała w latach 1993 i 1994, często określa się ją jako *Koncepcję Dorniera* – od nazwy firmy niemieckiej, która ją przygotowywała. Zawarto w niej katalog zadań do realizacji, które następnie zostały uchwalone przez Radę Euroregionu Nysa na V Posiedzeniu w 1994 roku.

Zadania te podzielono na trzy grupy wg priorytetów I, II i III stopnia. Przedstawiony katalog miał od początku charakter otwarty, co było z jednej strony jego zaletą, z drugiej zaś wpływało negatywnie na realizację uchwalonych priorytetów oraz wzrost znaczenia jednych i spadek znaczenia innych. Było to widoczne w latach 1994–2004.

Gdyby chcieć ocenić szacunkowo, jaką część pierwotnie postawionych zadań w formie priorytetów I, II i III stopnia – jako całość, zrealizowano, a jaką nie, to w sensie ilościowym w latach 1994–2004 nastąpiła realizacja ok. 45% przytoczonych priorytetów, ok. 25% zostało znowelizowanych i zmodyfikowanych, a ok. 30% nie zostało zrealizowanych w pierwotnej propozycji – w tym kilka procent nie zrealizowano z uwagi na niefortunność ich sformułowania, odmienność interpretacji przez poszczególne strony w ERN bądź brak zainteresowania niektórych partnerów lub względy obiektywne. Nikt nie badał tego zjawiska w pogłębionej analizie, wykorzystując obiektywne narzędzia, koncepcja Dorniera nie przewidywała profesjonalnego monitoringu.

Zasadnicza zmiana w kwestii priorytetów rozwojowych ERN nastąpiła po wstąpieniu Polski i Czech do Unii Europejskiej. Dwa miesiące później w uchwalonej w Lemberku (Czechy) 5.06.2004 roku *Umowie Ramowej* (niem. *Rahmenvereinbarung*, czes. *Ramcowa dohoda*), niekiedy nazywanej *Porozumieniem Ramowym*, postanowiono, co następuje⁷:

- Euroregion Nisse-Nisa-Nysa jest – zgodnie z preambułą – organizacją działającą na obszarze pogranicza wokół trójstyku granic między Republiką Federalną Niemiec, Republiką Czeską i Rzeczpospolitą Polską, powołaną w wyniku konferencji założycielskiej w maju 1991 roku w Zittau (polska nazwa miasta: Żytna – przyp. aut.).
- Euroregion jest dobrowolną wspólnotą interesów niemieckich, czeskich i polskich gmin, miast i powiatów oraz innych organizacji i instytucji samorządowych. Wspólnota nie posiada osobowości prawnej.
- Wspólnota dąży do wytworzenia na swoim obszarze po obydwu stronach narodowych granic wspólnej pluralistycznej przestrzeni kooperacyjnej.

⁷ Por. K. Heffner (red.), *Rola małych regionów w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju i integracji europejskiej*, Biuletyn nr 212, PAN KPZK, Warszawa 2004, s. 9–21.

- Wspólnota będzie się angażowała na rzecz poprawy wymiany informacji oraz ponadgranicznego komunikowania się, jak również wypracowywania i ogłaszania priorytetów rozwojowych dla obszaru euroregionu.
- Elementem tego o wybijającym się znaczeniu jest przekształcenie się wspólnoty w zintegrowany *region urlopowy*.
- Wspólnota dostrzega i w ramach przekazanych jej kompetencji dogłąda euroregionalnych interesów, przy korzystaniu i zarządzaniu ważnymi funduszami i programami pomocowymi, które dotyczą tego euroregionu.
- W ramach swoich możliwości Wspólnota wspiera w szczególności interesy gmin i powiatów, jak również aktywności poszczególnych osób, zgodnie z euroregionalnymi celami rozwojowymi.
- Wspólnota angażuje się na rzecz zawierania umów międzypaństwowych, które prowadzą do zobowiązującej współpracy transgranicznej.
- Celem priorytetowym Wspólnoty jest zadanie utworzenia wspólnego podmiotu prawnego.
- Członkami Wspólnoty są stowarzyszenia istniejące na terenie Górnych Łużyc, Północnych i wschodnich Czech i Dolnego Śląska.

Symptomatyczne jest, że cele rozwojowe ERN sformułowane w roku 2004 nie nawiązują werbalnie do koncepcji rozwoju ERN z roku 1993/1994, co trudno jednoznacznie wyjaśnić. Można odczytać to jako uznanie jej za dokument mało znaczący bądź nawet nieaktualny, można to traktować także inaczej.

W wyznaczaniu celów rozwojowych i priorytetów ERN po wstąpieniu Polski i Czech do UE pojawia się nowa praktyka – od 2004 roku każda ze stron formułuje dla danego roku katalog (dokument) pt. *Najważniejsze cele rozwojowe Euroregionu*, które pełnią funkcję pewnych zadań priorytetowych, choć formalnie nie są nazywane priorytetami rozwojowymi. Ich faktyczna rola jest taka, że spełniają one funkcję zasadniczych (podstawowych) priorytetów rozwojowych przestrzeni społeczno-gospodarczej, jaką jest ERN.

4. Rozwój ERN w latach 1991–2010 **– próba oceny realizacji najważniejszych zadań**

W całym okresie funkcjonowania ERN można wyróżnić umownie trzy charakterystyczne podokresy, jeśli chodzi o realizację głównych zadań rozwojowych:

- okres I – lata 1991–1993,
- okres II – lata 1994–2004,
- okres III – lata 2004–2011.

W okresie I do podstawowych celów zaliczyć można:

- zapoznanie się z charakterystyką potencjału społeczno-gospodarczego partnerów, tworzenie bazy danych o partnerach, gromadzenie informacji pierwotnych,

- rozwój infrastruktury przygranicznej, głównie przejść granicznych,
- rozwiązywanie najważniejszych problemów – przede wszystkim z zakresu ochrony środowiska, łagodzenie problemu przemieszczania się mieszkańców ERN, np. w celach turystycznych, podejmowanie trudnych zagadnień historii regionu.

W okresie II do głównych celów należało:

- przygotowanie strategii rozwoju ERN,
- realizacja najważniejszych zadań lokalnych, infrastruktura, problemy gospodarcze, społeczne,
- przygotowywanie się do nowych warunków funkcjonowania ERN, gdy wszyscy partnerzy są członkami UE.

W okresie III do zadań podstawowych należało i nadal należy:

- tworzenie warunków dla partnerskich więzi trójstronnych,
- przygotowywanie warunków do przekształcenia ERN w podmiot prawa międzynarodowego,
- kontynuacja zadań z zakresu współpracy społeczności lokalnych, organizacji społecznych, nauki, oświaty i kultury, ochrony zdrowia, przedstawicieli porządku publicznego i służb ochrony,
- przygotowywanie nowej koncepcji rozwoju ERN i poszukiwanie nowych form współpracy w tej części Europy,
- powrót do niezrealizowanych celów z lat 1991–2010 i ich ponowna hierarchizacja.

Pierwszej oceny celów rozwojowych ERN po rozszerzeniu UE dokonano w trakcie konferencji w Saksonii z okazji 15-lecia ERN w roku 2006, a kolejna nastąpi w końcu 2011 roku, podczas obchodów 20-lecia ERN.

Z bezpośredniego porównania zestawień celów podstawowych wynika, że w ERN do najważniejszych problemów, które trzeba rozwiązać, zaliczyć należy:

- Poprawę warunków życia mieszkańców ERN. I tak po stronie niemieckiej (saksońskiej) chodzi o zahamowanie wyjazdu młodych Saksończyków do tzw. starych landów niemieckich. Stworzenie atrakcyjnych stanowisk pracy na miejscu jest warunkiem realizacji tego zadania. Po stronie czeskiej i polskiej chodzi także o aktywny rynek pracy i zwiększanie przedsiębiorczości mieszkańców tego obszaru.
- Rozwój poziomu i stopnia nowoczesności infrastruktury komunikacyjnej, społecznej, aby możliwa była realizacja podstawowej funkcji ERN – regionu turystycznego, miejsca wypoczynku urlopowego i szeroko rozumianej rekreacji.
- Wzrost powiązań transgranicznych instytucji zlokalizowanych w ERN oraz w bezpośrednim otoczeniu regionu.
- Zwiększenie mobilności obywateli zamieszkałych na tym obszarze w warunkach pełnego bezpieczeństwa przeciwdziałania patologiom społecznym.

Nie wdając się w szczegółową analizę realizacji wymienionych priorytetów, można sformułować następujące twierdzenia dotyczące ich roli w rozwoju prze-

strzeni społeczno-gospodarczej ERN: Priorytety rozwojowe w całym badanym okresie odgrywały rolę zasadniczych wyznaczników rozwoju ERN⁸. Co prawda nie zawsze były traktowane należycie, zgodnie ze swoim miejscem, ale zawsze stymulowały poszukiwanie rozwiązań określonych problemów, kompromisów i łagodziły powstające rozbieżności stanowisk. Poszczególne strony, tj. niemiecka, czeska i polska, niektóre z nich forsowały, inne przemilczały, odmiennie wartościowały bądź modyfikowały, dostosowując do aktualnych potrzeb np. funduszu CBC. Przykładem może być tu infrastruktura, zadania społeczne czy ekologia. Niektóre istotne kwestie związane z rozwojem ERN w trakcie realizacji przyjętych priorytetów były przez strony porozumienia „dyplomatycznie” mniej podnoszone. Szczególnie wysoko oceniana jest współpraca w ERN w dziedzinie turystyki i bezpieczeństwa. Podkreślono to podczas obchodów 15-lecia ERN w 2006 roku.

W tym czasie przypomniano po raz kolejny o potrzebie rozwiązywania następujących kwestii⁹:

- pogłębianie więzi gospodarczych,
- rozwój rolnictwa,
- współpraca niektórych środowisk twórczych.

W sprawie pogłębiania więzi gospodarczych od lat brak jest zasadniczego postępu. Dotychczasowego ich kształtu, np. pomiędzy lokalnymi instytucjami wspierania biznesu, nie można uznać za zadowalający. Współdziałanie między sobą jest ograniczone, a nawet dochodzi do nie zawsze dobrze rozumianej konkurencji. Współpraca ma charakter formalny i najczęściej wtedy, gdy strony chcą realizować jakiś projekt finansowany przez UE. Interes partnera nie jest często na pierwszym miejscu. Są rzecz jasna przykłady współpracy wręcz modelowe, nie dominują one jednak w całości więzi gospodarczych w ERN. Współpraca podmiotów gospodarczych w ERN odbywa się według standardów kodeksu handlowego i fakt przynależności do ERN nie ma znaczenia praktycznego w decyzjach gospodarczych. Jedynie w turystyce wykorzystuje się ERN z racji wspólnych przedsięwzięć promocyjnych.

W kwestii rozwoju rolnictwa w ERN od początku brak jest płaszczyzny współdziałania, choć formalnie była nią grupa robocza „Gospodarka”. Przez lata nie doszło do rozwinięcia kontaktów między producentami rolnymi Polski, Czech i Niemiec. Stan ten wymaga radykalnej zmiany, a impulsem do rozwoju tej współpracy mogłaby być np. produkcja zdrowej żywności czy regionalne produkty rolne lub agroturystyka.

Kwestia współdziałania niektórych środowisk twórczych jest szczególnie trudna. W wielu przypadkach strony niewiele wiedzą o sobie i osiągnięciach partnerów. Dotyczy to np. środowiska muzycznego czy malarzy oraz przedstawicieli sztuki lu-

⁸ Por. J. Ładysz, *Polityka strukturalna Polski w warunkach integracji europejskiej*, Wyd. AE, Wrocław 2007, s. 37–46.

⁹ F. Adameczuk, *Obszary i formy współpracy na pograniczu polsko-niemieckim*, [w:] *Współczesne problemy polityki ekonomicznej*, red. Z. Przybyła, J. Sokołowski, Prace Naukowe nr 1033, Wyd. AE, Wrocław 2004, s. 96–100.

dowej. Podejmowane przez niektórych liderów lokalnych inicjatywy współpracy były niekiedy przyjmowane jako ingerencja z zewnątrz. Szczególnie aktywni są we współpracy statystycy przygotowujący liczne wydawnictwa statystyczne, bibliotekarze ERN czy historycy organizujący konferencje naukowe nt. historii regionu. Wyjątkowo owocna jest współpraca środowiska naukowego ERN i zlokalizowanych tu sześciu szkół wyższych. Symbolem tej współpracy jest Akademickie Centrum Współpracy (ACC) z siedzibą w Libercu, Międzynarodowy Instytut Uniwersytecki (IHI) w Zittau czy wirtualna szkoła wyższa University Neisse. Brak euroregionalnego radia czy regionalnej telewizji nie sprzyja popularyzacji kultury lokalnej i stymulacji współdziałania środowisk twórczych w ERN.

Ogólnie w badanym okresie, tj. w latach 1991–2011, udało się zrealizować zasadniczą część postawionych zadań podstawowych. Przystąpienie Polski i Czech do UE wpłynęło korzystnie na realizację poszczególnych celów rozwojowych ERN. Miało ono zasadniczy wpływ na większą liczbę wspólnych projektów i równoprawność formalną uczestników projektów. Ocena jakościowa stopnia realizacji wielu zadań szczegółowych jest nie tylko bardzo trudna, ale i pracochłonna i nie wchodzi do zadań niniejszego opracowania.

Obecnie trwa w ERN dyskusja, zapoczątkowana w 2009 roku, nt. przekształcenia go w Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej (EUWT). Koncepcja przygotowana przez stronę czeską była dyskutowana i wzbudziła pewne uwagi krytyczne niektórych gmin i powiatów polskich, obawiających się utraty pewnych kompetencji i przypisania ich nowemu ugrupowaniu. Wydaje się, że znaczna część obaw wynika z niepełnej znajomości zasad funkcjonowania tych instytucji, które niedawno stworzyła Unia Europejska. Decyzji w tej sprawie jak dotąd brak.

5. Uwagi końcowe

W wyniku analizy działalności ERN w latach 1991–2011 można sformułować następujące wnioski:

1. W latach 1991–2011 w ERN zrealizowano zasadniczą część wyznaczonych sobie celów rozwojowych, co uznać należy za niewątpliwy sukces. Władze ERN nie dokonywały bieżącej korekty realizowanych zadań. Audyt był nieregularny i odcinkowy.

2. W latach 1991–2011 w poszczególnych częściach ERN występowały i nadal występują sprzeczności interesów, różna gradacja priorytetów przez poszczególne gminy czy powiaty, a także inne zachowawcze postawy poszczególnych stron. Nie wpływa to pozytywnie na rozwój ERN jako całości oraz na wizerunek ERN na zewnątrz. Szczególnie widoczna jest skromna współpraca w ERN niektórych środowisk twórczych – z wyłączeniem nauki.

3. Na rozwój ERN w latach 1993–2011 wpływ miała opracowana przez firmę Dornier w roku 1993 i 1994 *Koncepcja rozwoju ERN*. Ze względu na liczne mankamenty okazała się dokumentem o ograniczonej użyteczności. Z drugiej strony trzeba

paradoksalnie przyznać, że bez niej nie byłaby możliwa realizacja niektórych priorytetów, szczególnie po stronie niemieckiej.

4. *Porozumienie Ramowe w ERN* z 2004 roku wydaje się dokumentem o dużym znaczeniu strategicznym. W latach 2004–2007 nie doprowadziło ono niestety nawet do rozpoczęcia prac nad przygotowaniem nowej koncepcji rozwoju ERN w nowych warunkach – członkostwa wszystkich trzech stron w UE. Dopiero w roku 2009 zainicjowano, a w 2010 przyjęto do realizacji przygotowanie takiej strategii przez część czeską i polską ERN. Trwają prace na rzecz zainteresowania strony niemieckiej przygotowaniem takiej strategii dla niemieckiej części ERN, a następnie przygotowaniem trójstronnego dokumentu i przyjęciem go do realizacji.

5. Przekształcenie Euroregionu Neisse-Nisa-Nysa w Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej (EUWT) wydaje się nieuchronne i będzie korzystne dla wszystkich stron.

Literatura

- Adamczuk F., *Obszary i formy współpracy na pograniczu polsko-niemieckim*, [w:] *Współczesne problemy polityki ekonomicznej*, red. Z. Przybyła, J. Sokołowski, Prace Naukowe AE nr 1033, Wyd. AE we Wrocławiu, Wrocław 2004.
- Adamczuk F., *Podstawowe problemy rozwoju Euroregionu Nysa*, [w:] *Aktualne problemy gospodarki regionalnej i lokalnej*, red. M. Pawlikowska, Wyd. Katedra Gospodarki Regionalnej – AE Wrocław, Jelenia Góra 1994.
- Adamczuk F., *Reorientacja priorytetów rozwojowych Euroregionu Nysa (ERN) po przystąpieniu Polski i Czech do Unii Europejskiej*, [w:] *Gospodarka lokalna i regionalna w teorii i praktyce*, red. D. Strahl, Prace Naukowe nr 1124, Wyd. AE we Wrocławiu, Wrocław 2006.
- Branda P., *Czy Euroregion Neisse-Nisa-Nysa utworzy Europejskie Ugrupowanie Współpracy Terytorialnej (EUWT)?*, „Euroregion Nysa. Biuletyn Informacyjny”, SGP ERN, Jelenia Góra, grudzień 2009, nr 9/10.
- Brodecki Z. (red.), *Regiony*, Wyd. Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2005.
- Heffner K. (red.), *Rola małych regionów w rozwoju społeczno-gospodarczym kraju i integracji europejskiej*, Biuletyn nr 212, PAN KPZK, Warszawa 2004.
- Ładysz J., *Polityka strukturalna Polski w warunkach integracji europejskiej*, Wyd. AE, Wrocław 2007.
- Pietrzyk I., *Polityka regionalna Unii Europejskiej i regiony w państwach członkowskich*, Wyd. Nauk. PWN, Warszawa 2006.
- Przybyła Z., *Problemy realizacji współpracy międzynarodowej na szczeblu lokalnym*, „Gospodarka przestrzenna” nr 7, Wyd. Plan, Jelenia Góra 2004.
- Sztando A., *Współpraca intraregionalna – pojęcie, podmioty, cele i instrumenty*, [w:] *Problemy rozwoju regionalnego*, red. R. Brol, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu nr 110, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu, Wrocław 2010.
- Tomaszewski K. (red.), *Regiony w procesie integracji europejskiej*, Oficyna Wyd. Wolters Kluwer business, Kraków 2007.

DEVELOPMENT OF THE NEISSE EUROREGION (ERN): 20 YEARS OF EXPERIENCE

Summary: The aim of this paper is an attempt to sum up 20 years of experience of this initiative in Europe. Euroregions are treated as a form of deepening European integration. The Neisse Euroregion is the first such an initiative in this part of Europe, starting social and political changes in the early 90s. The article shows the most important achievements of ERN and contains the evaluation of realization of the Euroregion's development objectives. On basis of this evaluation, the prospects of future development of ERN were pointed out.

Keywords: Euroregion, development, cross-border cooperation, development priority, development strategy.